

České Budějovice 14.8.2015

Oponentský posudek na doktorskou práci Hanny Šteflové

Teaching Future Tenses to University Students of English Philology

Doktorandka Hanna Šteflová si pro svou doktorskou disertaci nevybrala příliš nosné téma. Věnuje se výuce různých gramatických struktur, které se v angličtině používají k vyjádření budoucnosti. Věnuje-li se autor ve své práci výuce gramatiky, tématu, které bylo výrazně aktuální především při zavádění komunikačního přístupu do výuky cizích jazyků, očekáváme od takové práce nový pohled na výuku gramatiky (například snahu o popření komunikačního přístupu) či výrazný přínos pro pedagogickou praxi. Bohužel ani jedno v této práci nenajdeme.

Doktorská práce Hanny Šteflové bohužel vykazuje výrazné nedostatky ve všech částech.

Teoretická část práce nenabízí dostatečná jazykovědná ani didaktická východiska tak, aby z nich doktorandka mohla formulovat cíle výzkumu a vybrat vhodnou metodologii. Kromě toho autorka uvádí v bibliografii pouze 45 položek včetně internetových zdrojů, což se domnívám, že je u takovéto doktorské práce, která pracuje s tématem často zpracovávaným a do hloubky zkoumaným, nedostatečné.

Prvním problémem práce je, že se vůbec nedozvíme, proč si autorka dané téma vybrala. Jsou budoucí časy látkou, která působí českým studentům anglické filologie specifické potíže? Některé ze struktur, kterými se doktorandka zabývá, jsou běžnou součástí kurikula již na základní škole, tedy na úrovni A2 podle CEFR. Jiné struktury jsou pokročilejší. Nevíme, jestli studenti, kteří se zúčastnili výzkumu, mají nějaký kurz gramatiky či praktického jazyka, ve kterém by tyto gramatické struktury byly vyučovány. Neznáme ani jejich jazykovou úroveň podle CEFR. Tu můžeme jen odhadovat z kapitoly 2.4., která se zabývá výukou budoucích časů v učebnici FCE Gold Plus. Proč si autorka vybrala zrovna tuto učebnici?

Druhá a třetí kapitola porovnává několik anglicky psaných gramatik, včetně pedagogických, a jejich vysvětlení gramatických struktur pro vyjádření budoucnosti. Ke své škodě autorka vůbec nezmiňuje gramatiku Duškové, která se zabývá anglickými gramatickými strukturami na pozadí češtiny. Tento komparativní pohled autorce výrazně chybí.

Další kapitola se zabývá tím, zda vůbec gramatiku vyučovat, či ne. Tato kapitola v doktorské práci nemá místo. Doktorandka by se měla zabývat mnohem sofistikovanějšími problémy především z hlediska didaktiky jazyka, konkrétně tím, jakou znalost gramatiky by měl mít budoucí učitel cizího jazyka. Jeho znalost se nedá porovnat s běžným uživatelem, protože musí zahrnovat jak implicitní, tak explicitní znalost gramatiky. To je vůbec obrovským problémem předkládané práce, že vůbec neříká, co to vlastně znamená tzv. ovládat gramatiku a jak se tyto znalosti a dovednosti liší na různých úrovních ovládnutí jazyka a jak se liší u

běžného uživatele v porovnání s učitelem. Zde měl být rozhodně zmíněn koncept didaktické znalosti obsahu (viz Janík.) Třetí kapitola dává dohromady různé citáty, které se ovšem zabývají výukou studentů rozličné úrovně a věku. Autorka ani nevytváří souvislý text, pouze používá odrážky. Čtvrtá a pátá kapitola se zabývají rozdílem mezi deduktivní a induktivní metodou či přístupem, ale na úrovni, která neodpovídá doktorskému studiu. Autorka se vůbec nezabývá vývojovou psychologií, která je pro rozhodnutí, jakou metodu pro výuku gramatiky používat, zcela zásadní. Výběr metody je také závislý na cíli, zda jde o komunikační kompetenci nebo právě didaktickou znalost obsahu. Cílem výuky rozhodně nemůže být : *to apply the knowledge of tenses in exercises*, jak říká autorka na str. 69.

Doktorandka mluví a o výhodách a nevýhodách obou metod, pouze ale na základě anglicky psané literatury, nezmiňuje žádné výzkumy s českými studenty, obecné rady založené na citacích notoricky známých autorů Parrota a Thornburyho mají pro naši didaktiku velmi omezenou hodnotu.

Nejasné vymezení pojmů a cílů v teoretické části práce se promítá do části empirické.

Cílem kvantitativního výzkumu těžko může být učít budoucí časy, či „*to revise and improve the participants' knowledge of the forms and rules of usage.*“ Opět není jasné, co to vlastně znamená ovládat gramatiku cizího jazyka.

V kapitole 8.3.5. doktorandka řeší, jak posuzovat gramatickou správnost v testech, které studentům zadala. Čistě podle gramatických pravidel či podle názoru rodilého mluvčího. Rozhodne se pro striktní pravidla. Ta ovšem uplatnit nemůže, protože její věta ze cvičení, kterou uvádí jako příkladovou, je tak málo kontextově zapojená, že je možné použít téměř libovolný gramatický čas. Je vidět, že doktorandka si neuvědomuje složitost problému. Takovéto striktní školometské chápání gramatiky je velmi neproduktivní. Na vyšších úrovních ovládnutí jazyka je třeba učít živý, autentický jazyk, kde gramatická pravidla nemohou být beze zbytku uplatňována bez hlubší analýzy problému.

Pro svůj výzkum doktorandka rozdělila studenty do dvou skupin. Jednu se rozhodla učít budoucí časy pomocí induktivní, druhé pomocí deduktivní metody. Nikde ale nenajdeme informaci o tom, jak taková výuka vypadá, co obnáší. V deduktivní metodě rozhodně nejde o to, že učitel nevykládá, nepochvíje a pouze dá studentům gramatické přehledy. Procvičování gramatiky je součástí obou metod. V práci nikde nenajdeme popis běžného postupu při výuce induktivní metodou – učitel nejdříve prezentuje gramatiku v kontextu (Presentation), studenti gramatiku izolují a snaží se přemýšlet o jejím fungování (Isolation and Explanation). Výuka gramatiky ani jednou metodou nespočívá v předání handoutu a testu. Zásadní rozdíl mezi těmito metodami spočívá v tom, zda prezentujeme nejprve abstraktní pravidla bez kontextu, či naopak jazyk v kontextu bez pravidel. Tři testy, které doktorandka zadala, testují využití gramatiky v různých cvičeních a znalost pravidel, jak už ale bylo řečeno, autorka neříká, co je jejím cílem. Testy měly být vystavěny právě na základě dobře formulovaných cílů výuku a plně je reflektovat.

Naprostě nešťastný je výsledek Pre-testu z kapitoly 8.9. Zde autorka došla k závěru, že studenti vyučovaní deduktivní metodou byli ve výsledku o dvě procenta úspěšnější. To je ale naprostě chybné. Studenti sice byli pro pre-test rozděleni do dvou skupin, ale žádná výuka tady ještě neproběhla, takže o výsledcích vůbec nemůže být řeč. Studenti byli do těchto skupin rozděleni jen proto, aby se jejich výsledky daly sledovat po intervenci, tedy výuce.

V rámci kvalitativního výzkumu v kapitole 10 měli studenti říci, jestli jim více vyhovuje deduktivní nebo induktivní metoda. Tento rozdíl jim byl ale zcela nedostatečně vysvětlen. Nemají zkušenost s oběma metodami, aby je mohli kvalifikovaně porovnat. Studenti měli říci, jestli začali více používat vyučované gramatické struktury (str. 169). V možnostech ale vůbec není nabídka ANO, jsou zde jen různé nabídky proč ne. V kvalitativním výzkumu doktorandka studenty přímo navádí na konkrétní výhody a nevýhody, které nevíme, odkud čerpá. Studentům nejsou nabízeny otevřené otázky, kde by měli skutečnou možnost volného vyjádření.

Ze závěru práce mám dojem, že tím, že si doktorandka nestanovila jasné cíle, ani neví, na jaké otázky vlastně odpovídá. Proč například neidentifikovala problémy studentů v použití budoucích časů a nepřipravila výuku, která by tyto problémy reflektovala? To by bylo využitelné v její následné pedagogické praxi.

Na str. 185 jsou porovnány výsledky autorčina výzkumu s jinými výzkumy podobných otázek. Toto srovnání ale nedává smysl, protože nevíme, s jakou jazykovou úrovní a především věkem studentů zmíněné výzkumy pracovaly.

Zcela zásadním nedostatkem této doktorské práce je, že nenabízí vůbec žádné pedagogické závěry ohledně výuky gramatiky. Jak s výsledky pracovat, jak je použít ve své budoucí praxi?

Je mi to opravdu velmi líto, na rozsahu práce i jejím pečlivém grafickém zpracování je vidět, že doktorandka své práci věnovala velmi mnoho času. Přesto musím na závěr konstatovat, že předkládaná anglicky psaná doktorská práce Hanny Šteflové na téma *Teaching Future Tenses to University Students of English Philology*

- 1) Nesplňuje požadavky standardně kladené na disertační práce.
- 2) Tuto práci nedoporučuji k obhajobě.
- 3) Hodnotím tuto disertační práci jako nedostatečnou.

doc.PhDr.Lucie Betáková, MA, Ph.D